

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hanna Masalin

VAMMAISTEN ASIAKKAIDEN KOKEMUKSIA JA TOIVEITA TOIMINTAPIS-
TE RASTIN PÄIVÄTOIMINNASTA

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaaliala

MASALIN, HANNA

Vammaisten asiakkaiden kokemuksia ja toiveita Toimintapiste Rastin päivätoiminnasta

Opinnäytetyö

40 sivua + 4 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Merja Hautalainen

Toimeksiantaja

Toimintakeskus Rastin kannatusyhdistys ry

Joulukuu 2013

Avainsanat

asiakaslähtöisyys, osallisuus, päivätoiminta, vammaisuus

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää päivätoiminnan asiakkaiden omia kokemuksia päivätoiminnasta. Tarkoituksena oli myös selvittää heidän päivätoimintaan liittyviä toiveita. Tutkimuksen myötä Toimintapiste Rasti saa toiminnan kehittämisen kannalta tärkeää tietoa asiakkaiden kokemuksista ja toiveista.

Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastateltavana oli viisi päivätoiminnan asiakasta. Tutkimusaineisto analysoitiin teemoittelua käyttäen.

Tulosten mukaan päivätoiminnassa tehtyjä työtehtäviä pidettiin monipuolisina, mielekkäinä ja haastateltavia innostavina. Päivätoiminnassa opittuja asioita olivat itsenäisen elämän taidot, käytöstavat, ajan hahmotus ja sosiaaliset taidot. Haastateltavien mielestä oma-aloitteisuutta tuetaan. Ohjaajien tunnettavuus oli hyvä haastateltavien keskuudessa. Haastateltavat tunsivat ajoittain tarvetta lisäohjaajille ja yksilölliselle ohjaukselle. Sosiaalisten suhteiden löytymistä pidettiin yhtenä päivätoiminnan parhaista puolista. Haastateltavien toiveissa esiintyivät miesohjaajien lisääminen, erilaiset työtehtävät, aktiviteetit ja ulkopuolinen toiminta.

Johtopäätöksistä ilmenee päivätoiminnan tuoneen haastateltaville sosiaalisia suhteita, itsenäisen elämän taitoja ja etenkin kattavaa sekä elämyksellistä tekemistä. Haastateltavat kokivat viihtyvänsä päivätoiminnassa. Kehittämisen kohteita haastateltavien mukaan olivat työtehtävien laajempi vaihtuvuus, jakelukeittiön ruuan monipuolistaminen ja melutason laskeminen.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

MASALIN, HANNA

Disabled Clients' Experiences and Wishes of the Daily
Activities of Toimintapiste Rasti

Bachelor's Thesis

40 pages + 4 pages of appendices

Supervisor

Merja Hautalainen, Senior Lecturer

Commissioned by

Toimintakeskus Rastin kannatusyhdistys ry

December 2013

Keywords

client-oriented approach, participation, day activity, dis-
ablement

The purpose of this study was to examine clients' experiences of the daily activities. The aim was also to find out their wishes for daily activities. Information collected for this study from clients is important aspect for development of services in Toimintapiste Rasti. The thesis was a qualitative study. The data collection method used was a theme interview. The interview was conducted by five clients in day activities. The data were analyzed using a theme interview.

According to the results, clients considered the work tasks versatile, meaningful and inspiring. Independence in life skills, manners, sense of time-tables and social skills are the most valuable things the clients have learned during the day activities as well as their initiative was encouraged. From time to time interviewees wished to get more instructors as well as individual working time from instructors. Having more social contacts was mentioned as one of the best sides of daily activities. In the future interviewees hoped that bigger part of instructors could be men and work tasks could be more many-sided. Also the clients wished more versatile activities and activities on free time.

In conclusion, daytime activities have given social relationships, independence in life skills and new experiences for the clients, and they were glad about them. As development points they named more diversity in daily tasks, diversifying the food and lowering the noise.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	VAMMAISUUS	7
	2.1 Sosiaalinen malli	8
	2.2 Yhdistyneiden kansakuntien määritelmä	8
3	PÄIVÄTOIMINTA	9
	3.1 Sisältö	9
	3.2 Kohderyhmä ja toiminnan järjestäminen	10
	3.3 Toimintapiste Rasti	11
4	ASIAKASLÄHTÖISYYS	12
	4.1 Asiakaslähtöisyyden ulottuvuudet	13
	4.2 Itsemääräämisoikeus osana asiakaslähtöisyyttä	14
5	OSALLISUUS	15
	5.1 Vammaisen henkilön osallisuuden kokemus	16
	5.2 Osallisuuden mahdollistaminen	17
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
	6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys	17
	6.1 Tutkimusmenetelmä	18
	6.2 Tutkimuskohde	18
	6.3 Aineistonkeruumenetelmä	19
	6.4 Haastattelun toteutus	21
	6.5 Aineiston analyysimenetelmä	22
	6.6 Tutkimuksen luotettavuus	22
	6.7 Tutkimuksen eettisyys	23
7	TUTKIMUSTULOKSET	24
	7.1 Työtehtävät	24

7.2	Henkilökunta	26
7.3	Sosiaaliset suhteet	28
7.4	Tulevaisuuden suunnitelmat ja toiveet	29
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	31
9	POHDINTA	34
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	
	Liite 1. Suostumuslomake	
	Liite 2. Teemahaastattelurunko	

1 JOHDANTO

Päivätoiminnan käytäntöjä on tarvetta pohtia tulevaisuutta ajatellen. Vammaisen henkilön tarpeet tulisi huomioida entistä paremmin, jolloin toimintaa tulisi järjestää nimenomaan vammaisen henkilön tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Etenkin ikääntyvien vammaisten henkilöiden tuen ja avun tarve lisääntyy, mikä asettaa uusia haasteita palveluiden muodostamiselle. (Päivätoiminnan kehittäminen.)

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä on asettanut vuosille 2012–2013 työryhmän, joka selvittää sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistamistarpeita. Työryhmässä arvioidaan esimerkiksi vammaispuolustajan mukaisen päivätoiminnan suhdetta muuhun keskeiseen lainsäädäntöön. (Päivätoiminnan kehittäminen; Pöyhönen 2013.)

Myös Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta (KVANK) on perustanut erillisen työ- ja päivätoiminnan valiokunnan, jonka tarkoituksena on miettiä uusia ratkaisuja työ- ja päivätoiminnan kehittämiseen. KVANK on kehitysvamma-alan järjestöjen ja julkisten toimijoiden yhteistyöverkosto. Se edistää YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa Suomessa ja toimii esimerkiksi päivätoimintaan liittyvien palveluiden laadukkaan järjestämisen hyväksi. (Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta.)

Minulla on opintojeni alusta lähtien ollut mielenkiintoa tehdä opinnäytetyö vammaisiin liittyvästä aiheesta. Tein kolmannen työharjoitteluni vammaisten päivätoimintapaikassa Toimintapiste Rastissa vuoden 2012 lopussa ja siellä sain ajatuksen kysyä siellä työskenteleviltä tarvetta opinnäytetyölle. Ajatus tehdä opinnäytetyö heille tuntui mielenkiintoiselta. Heiltä nousi esiin ideoita, joista yhtenä mielenkiintoisena aiheena he pitivät sitä, miten heidän asiakkaansa kokevat päivätoiminnan, kun samassa paikassa on eritasoisia asiakkaita. Henkilökuntaa kiinnosti tietää, mitä mieltä itse asiakkaat ovat asiasta. Tästä ajatuksesta aloimme suunnitella ja rakentaa yhdessä ohjaavan opettajani ja henkilökunnan kanssa opinnäytetyön tutkimuskysymystä ja sisältöä.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää vammaisten asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä päivätoiminnasta. Tutkimuksessa haluan selvittää myös asiakkaiden toiveita päivätoiminnasta. Tutkimuksen myötä henkilökunta saa toiminnan kehittämisen kannalta tietoa asiakkaiden kokemasta toiminnasta.

2 VAMMAISUUS

Vammaisuuden määrittelyssä ei ole olemassa tarkkaa käsitettä, vaan se on määritelmänä hyvin moniulotteinen. Vammaisuutta on kuvattu aiemmin yksilön fyysisellä tai psyykkisellä vajavaisuudella, jolle on biologiset syyt. Huomiota kiinnitettiin kehon poikkeavuuksiin sekä niiden aikaansaamiin toiminnallisiin rajoitteisiin. Siten ihmisen normaali toimintakyky on muodostunut yleiseksi kriteeriksi vammaisuudelle. Aiemmin katsottiin, että toiminnallinen kyvyttömyys selvitä arjesta tekee ihmisestä vammaisen. Näiden aatteiden pohjalta vammaisuutta pyrittiin lieventämään parantavilla ja kuntouttavilla teoilla. (Vehmas 2005, 111–112; Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2010, 226.)

Maailman terveysjärjestö WHO:n laatima ICIDH-luokitus (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps) vuodelta 1980 pohjautuu lääketieteelliseen luokitteluun normaaliudesta. Luokittelun mukaan vamman vaikutukset jakautuvat kolmeen ulottuvuuteen: vaurioon, toiminnanvajavuuteen sekä sosiaaliseen haittaan. Vaurio merkitsee fyysisen tai psyykkisen toiminnan puutetta. Toiminnanvajavuus tarkoittaa vauriosta aiheutunutta rajoitetta selviytyä arjessa. Sosiaalinen haitta puolestaan merkitsee vauriosta tai toiminnanvajavuudesta johtuvaa estettä, joka kaventaa henkilön normaalia suoriutumista sosiaalisen aseman, kulttuuritaustan, iän tai sukupuolen mukaisesti. (Vehmas 2005, 112–113.)

Maailman terveysjärjestö WHO on julkaissut uuden toimintakykyä, toimintarajoitteita ja terveyttä käsittelevän ICF-luokituksen (International Classification of Functioning, Disability and Health) vuonna 2001. Luokituksessa määritellään yksilön toimintakykyyn kuuluvia tekijöitä sekä yksilön ja ympäristön keskeisiä arjessa selviytymistä edistäviä että estäviä tekijöitä. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 10.)

Luokitus painottaa vammaisen henkilön yksilöllistä toimintakykyä ja osallisuutta vammoista huolimatta. Elinympäristön ja tukitoimien merkitys on tärkeä osallisuuden sekä osallistumismahdollisuuksien toteutuksessa. Uusi luokitus ei korosta lääketieteellistä vammaisuutta, kuten aiemmin vuonna 1980 laadittu ICIDH – luokitus. Aiempaan luokitukseen verrattuna vammaisuus ei olekaan enää muuttumaton tila, vaan siihen vaikuttaa myös yhteiskunnan toiminta ja hyväksyvämmät asenteet vammaisuutta kohtaan. (Lampinen 2007, 31–32; Malm ym. 2004, 10.)

Nykyisin vammaisuutta määritellään usein kartoittamalla, mitä toimintakyvyn rajoitteita vamma aikaansaa hänen elinympäristössään. Keskiössä on vamman aiheuttama sosiaalinen haitta, joka on riippuvainen yhteiskunnan asenteista. Vammaisuuden määritelmien tarkoituksena on auttaa vammaista henkilöä saamaan hänet osalliseksi yhteiskuntaan mahdollisimman täysimääräisesti erilaisten palvelujen ja tukitoimien avustuksella. (Lampinen 2007, 27; Malm ym. 2004, 9.)

Suomen vammaispalvelulain mukaisesti vammainen on henkilö, jolla on vamman tai sairauden vuoksi pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua elämän tavanomaisista toiminnoista. Vammaispalvelulain mukaisesti vammaisuus on yksilön rajoitusten ja ympäristön suhteesta tuleva tila. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380.)

2.1 Sosiaalinen malli

Brittiläisen vammaisliikkeen edustaja Michael Oliver on esittänyt perinteisen toimintakyvyn kohdistuvan näkökulman sijaan sosiaalista näkökulmaa vammaisuuden määrittelyssä. Sosiaalisen mallin mukaan syy vammaisuuden luomiselle on ympäristössä. Vammaisuus määritellään sosiaalisesti tuotetuksi tilaksi. Vammaisuus syntyy yhteiskunnan luomien esteiden ja asenteiden takia. Mallissa painotetaan sitä, että vamman haitta ei johdu itse vammasta, vaan nimenomaan ympäröivästä yhteiskunnasta. (Malm ym. 2004, 11; Seppälä & Rajaniemi 2012.)

Sosiaalinen malli osoittaa vammaisen henkilön riippuvuuden toisista ihmisistä ja painottaa riippuvuutta luovan ennakkoluulon, syrjäytetty asema, köyhyys ja rakenteelliset esteet. Vammaisuuden tuntemus syntyy vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Vammaisuutta määrittelee sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö, sillä ympäristö ja yhteisö määrittelevät pitkälti vammaisen henkilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan. Ympäristön esteettömyys, sopivan kommunikaatiokeinojen mahdollistaminen sekä tasa-arvoinen kohtelu määrittelevät vammaisuuden kokemusta. (Seppälä & Rajaniemi 2012.)

2.2 Yhdistyneiden kansakuntien määritelmä

YK:n eli Yhdistyneiden kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen ensimmäisen artiklan mukaan vammaisia henkilöitä ovat ne, joilla on pitkäai-

kaisen ruumiillisen, henkisen, älyllisen tai aisteihin liittyvän vamman aiheuttamana sellaisia esteitä, jotka voivat estää vammaisen täysimääräisen ja vaikuttavan osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. (YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 19.)

Määritelmässä kuvastuu vamma ja sen suhde ympäristöön. Vammaisuuden muodostaa henkilön ominaisuus tai osallistumisen este. Esteitä poistamalla ja esteettömyyttä kohtamalla vähennetään vammaisuutta. (Kemppainen 2011, 20.) Yleissopimuksen tarkoituksena on edistää ja varmistaa kaikille vammaisille henkilöille yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisen henkilön synnynnäisen arvon kunnioittamista (YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 19).

3 PÄIVÄTOIMINTA

Vammaispalvelulain 8. b pykälän mukaisesti päivätoimintaa järjestetään henkilölle, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole mahdollisuuksia osallistua työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden mukaan myönnettäviin etuuksiin. Päivätoimintaa on järjestettävä siten, että vaikeavammaisen pystyy osallistumaan toimintaan viitenä päivänä viikossa tai harvemmin. Päivätoiminnan kuuluu tukea itsenäisessä elämässä selviytymistä sekä edesauttaa sosiaalista vuorovaikutusta. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380.)

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, jos vammaisen henkilö ei saa hänelle soveltuvia palveluja tai tukitoimia muiden lakien perusteella. Vammaispalvelulaki on ensisijainen suhteessa kehitysvammalakiin. Lakien välisellä soveltamisjärjestyksellä on väliä silloin, jos asiakkaan palveluntarpeeseen voi vastata kummankin lain osalta. Palvelut järjestetään kehitysvammalain perusteella, mikäli vammaispalvelulain mukaiset palvelut eivät ole asiakkaan kannalta riittäviä. (Erityislainsäädäntö turvaa tarpeet; Vammaisten ihmisten palveluja ja tukitoimia koskevaa lainsäädäntöä.)

3.1 Sisältö

Päivätoiminta on tavoitteellista toimintaa, jonka tavoitteena on tukea ja vahvistaa niitä taitoja, joita käyttämällä vammaisen henkilö selviytyy mahdollisimman itsenäisesti

arjessa (Lampinen 2007, 127; Konttinen 2011). Päivätoiminnan valmentavalla ja kuntouttavalla toiminnalla voidaan edistää vammaisen sosiaalisia vuorovaikutussuhteita sekä arjenvalmiuksien kehittymistä. Näiden edistäminen kohentaa elämänlaatua sekä ennaltaehkäisee psyykkisiä vaikeuksia. (Kaski, Manninen, Mölsä & Pihko 2002, 358–359.)

Henkilökeskeisyys ja yksilöllisyys ovat merkittäviä lähtökohtia päivätoimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa. Vammaista henkilöä ei kohdella objektina, vaan hänet otetaan huomioon subjektina toiminnassa. Suunniteltaessa toimintaa tämä tarkoittaa vammaisen henkilön itsensä tuntemista sekä hänen mielipiteensä huomioimista. Näiden asioiden esille saaminen edellyttää henkilökunnalta erityistä taitoa, herkkyyttä sekä kattavaa asiakkaan tuntemista. (Rajalahti, 2–3.)

Päivätoiminnan sisällön tulee olla siellä käyvien asiakkaiden omien kykyjen ja tarpeiden mukaista. Sisältöä rakennettaessa tulee huomioisa myös asiakkaan omat toiveet ja elämänolosuhteet. Suunniteltaessa päivätoimintaa, tulisi painoarvon olla asiakkaiden vahvuuksien ja mahdollisuuksien muistamisessa eikä ennakkokäsityksissä siitä, mihin asiakas on kykeneväinen toimimaan. (Lampinen 2007, 127–128; Rajalahti, 2.)

Päivätoiminnassa harjaannutetaan erilaisia itsenäisiä elämän taitoja, tuetaan aikuisuutta ja koetaan erilaisia elämyksiä. Toimintaan voi sisältyä esimerkiksi siivousta, ruuanlaittoa, liikuntaa, taidetoimintaa, sosiaalisten taitojen harjoittamista tai retkiä. Erilaisen elämysten ja uusien asioiden kokeileminen ovat myös tärkeitä sisältöjä päivätoiminnan toteutuksessa, sillä ne avartavat vammaisen henkilön kokemusmaailmaa ja tuovat arkeen uudenlaista sisältöä. Verrattuna työtoimintaan päivätoiminnan ei ole tarkoitus tuottaa myytäviä tavaroita. (Konttinen 2011; Rajalahti, 3.)

3.2 Kohderyhmä ja toiminnan järjestäminen

Kunnalla on velvollisuus järjestää vaikeavammaiselle henkilölle päivätoimintaa, jos henkilön toimintakyky on niin alhainen, että se estää asiakkaan mukanaolon sosiaalihuoltolain mukaisessa työtoiminnassa. Asiakkaan toimintakyky ja palveluiden tarve määritetään sosiaalihuollon palvelusuunnitelmassa. Palvelusuunnitelmaa tehtäessä arvioidaan asiakkaan kykyneväisyys osallistua työ- tai päivätoimintaan. Siinä eritellään, missä päivätoiminta pidetään, miten se järjestetään asiakkaalle ja kuinka laajaa toiminta on. (Lampinen 2007, 126–128; Konttinen 2011.)

Päivätoiminta sisältyy kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Sitä tulee järjestää määrärahoista riippumatta joko kunnan omana toimintana tai ostopalveluna. Päivätoiminta tulee järjestää kodin ulkopuolella. Sitä on kuitenkin mahdollista järjestää esimerkiksi asumispalveluyksikön erillisissä tiloissa. (Konttinen 2011.) Tämän tavoitteena on edesauttaa vammaisen henkilön vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Sen tarkoitus on keskeisesti myös luoda vammaiselle kodin ulkopuolisia kontakteja, joita vammaiset henkilöt usein kaipaavat. (Lampinen 2007, 127.)

Toimintaa tulee järjestää mahdollisuuksien mukaisesti viidesti viikossa tai harvemmin, mikäli vammaisella henkilöllä on kykeneväisyyttä osallistua työtoimintaan os aikaisesti tai siihen on muu henkilökohtainen syy. Toiminnan järjestämisen määrään voivat vaikuttaa myös toiminnanjärjestäjän määrittelemät seikat. Laissa ei ole eritelty päivätoiminnalle tiettyjä tuntimääriä. (Lampinen 2007, 127–128.)

Osallistuminen sekä työ- että päivätoimintaan on mahdollista, mikäli asiakkaan henkilökohtaiset tarpeet sitä edellyttävät. Näitä toimintoja järjestettäessä on merkittävää erottaa ne selvästi toisistaan, sillä näiden selkeä erottaminen edesauttaa asiakkaan mahdollista etenemistä työelämään. (Lampinen 2007, 128; Konttinen 2011.)

3.3 Toimintapiste Rasti

Toimintapiste Rasti järjestää päivätoimintaa eri tavoin vammaisille ja pitkäaikaissairaille asiakkaille. Asiakkaiden taustoissa on esimerkiksi eriasteista kehitysvammaisuutta sekä autismin kirjoa. Toimintapiste Rasti on perustettu vuonna 1999, ja siellä työskentelee kahdeksan työntekijää. Henkilöstöön kuuluu yhdistyksen toiminnanjohtaja, vastaava ohjaaja, neljä ohjaajaa sekä kaksi henkilökohtaista ohjaajaa. Koulustaustoista löytyy lähihoitajia, sosionomeja (AMK), kehitysvammaisten ohjaaja sekä yhteisöpedagogi. Toimintapiste Rasti sijaitsee Helsingin Pitäjänmäessä 540 m² tiloissa. Nykyisessä tilassa toimintaa on järjestetty viisi vuotta. Tiloissa on muun muassa oma keittiö, ruokailusali, olohuone, työpajat, oleskeluhuoneita ja snoezelen-aistihuone. Tiloissa on huomioitu asiakasryhmälle kohdennetut wc:t ja muut hygieniatilat. Henkilökunnalla on omat hygieniatilat ja toimistot.

Tällä hetkellä Toimintapiste Rastissa on 19 asiakasta. Asiakasvalinnoissa on pyritty luomaan mahdollisimman monipuolinen asiakasryhmä. Asiakkaiden moninaisuus luo mahdollisuuksia järjestää monipuolista toimintaa. Päivätoiminta jakautuu viiteen pien-

ryhmään, joissa jokaisessa on eritasoisia asiakkaita. Ryhmät on jaoteltu jokaisen asiakkaan yksilöllisyys huomioon ottaen.

Toiminnan perusajatuksena on elinikäinen oppiminen ja itsetunnon vahvistaminen asiakkaan omaa tahtoa kunnioittaen. Toiminta laaditaan asiakkaiden edellytysten, vahvuuksien ja mielenkiinnon kohteiden mukaisesti huomioiden asiakkaiden elämäntausta.

Kodinomainen päivätoiminta on yhdistetty työ- ja harrastustoimintoihin, joiden kautta asiakkaiden arjen taidot harjaantuvat ja kokemusmaailma lisääntyy. Toimintapiste Rastissa harjaannutetaan itsenäisen elämän taitoja, kuten ruuanlaittoa, siivousta, vaatehuoltoa ja asiointia esimerkiksi ruokakaupassa. Työpajoissa toteutetaan taiteellisia taitoja, kuten piirtämistä, maalausta, askartelua ja kädentaitoja. Myös muu luova ja elämyksellinen toiminta kuuluu Toimintapiste Rastin arkeen. Toiminnassa huomioidaan vuoden kiertoon kuuluvat juhlapäivät ja toimintaa järjestään silloin juhlapäivän mukaisesti. Sosiaalista kanssakäymistä kannustetaan muun toiminnan ohella esimerkiksi erilaisilla viikoittain kokoontuvilla ryhmillä. Päivätoiminnassa tehdään myös retkiä ja vierailuja erilaisiin ympäristöihin.

4 ASIAKASLÄHTÖISYYS

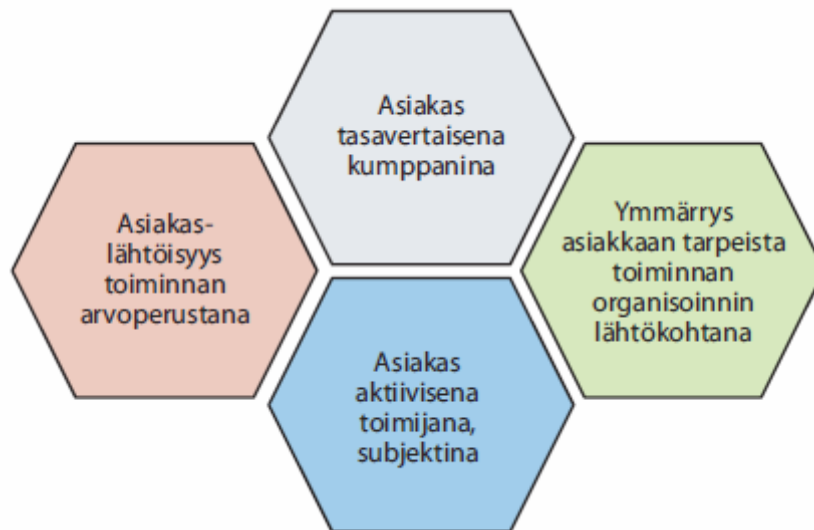
Sosiaali- ja terveystalveissa asiakaslähtöisyys nähdään toimintana, joka perustuu ihmisarvoon ja yhdenvertaisuuteen, ja jossa jokainen asiakas kohdataan ainutlaatuisena yksilönä riippumatta hyvinvointivajeesta. Asiakaslähtöisen toiminnan lähtökohtana ovat asiakkaan elämäntilanne ja vuorovaikutus asiakkaan ja työntekijän välillä. Asiakaslähtöisesti työskenneltäessä asiakkaan puolesta ei tehdä asioita, vaan tuetaan hänen omia voimavarojaan sekä itsenäistä päätöksentekoaan. Asiakaslähtöinen työ vaatii työntekijältä jatkuvaa eettistä pohdintaa erilaisissa asiakastyön tilanteissa. Työntekijän tulee sisäistää asiakaslähtöisyyden merkitys, jotta eettiset periaatteet toteutuvat täysin. (Sorsa 2002, 47, 67; Raunio 2004, 83; Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahonen & Suokas 2011, 18.)

Asiakaslähtöiseen toimintaan sisältyy sekä asiakkaan omien kokemuksien kunnioittaminen että vaikuttamismahdollisuuden luominen asiakkaan omien asioiden huolehtimisesta. Asiakasta kohdellaan asiallisesti sekä asiat suunnitellaan yhdessä asiakkaan

kanssa. Tämä edellyttää asiakassuhteen peustumista avoimuudelle ja molemminpuoliselle luottamukselle. (Raunio 2004, 83–84.)

4.1 Asiakslähtöisyyden ulottuvuudet

Kuvassa 1 on esitelty Virtasen ym. (2011, 19) mukaan sosiaali- ja terveysalalla tapahtuvan asiakslähtöisen työskentelyn keskeiset elementit.

Kuva 1. Asiakslähtöisyyden rakennuspuut (Virtanen ym. 2011, 19.)

Asiakslähtöisyydessä keskeisenä piirteenä nähdään palveluiden järjestäminen asiakkaan tarpeista lähteväksi, ei organisaation etua ajatellen. Asiakas osallistuu alusta lähtien palvelun suunnitteluun yhdessä palvelun järjestäjän kanssa. Asiakkaan ja työntekijän välillä tulisi vallita yhteistoiminnallinen ja hyvä vuorovaikutteinen yhteistyösuhde, jotta asiakkaan itsensä esittämät asiat tulisivat mahdollisimman hyvin esiin. Hyvä vuorovaikutus ja yhteisymmärrys mahdollistavat sen, miten asiakkaan tarpeet voidaan toteuttaa parhaalla olemassa olevilla palveluilla mahdollisimman hyvin. (Virtanen ym. 2011, 19.)

Yhteisymmärryksen syntymiseksi työntekijällä tulee olla asiakasymmärrystä eli laajaa tietoa asiakkaista ja heidän tarpeistaan, minkä avulla voidaan muodostaa asiakslähtöistä palvelua. Asiakasymmärryksen kuuluu myös asiakkaan toimintaympäristön ja elämäntilanteen huomioiminen, sillä asiakkaan toimijuus perustuu henkilökohtaisiin tarpeisiin. Laajaan asiakasnäkemykseen kuuluu sekä asiakkaan näkeminen yksilön että osana lähiyhteisöään ja yhteiskuntaa. Kun asiakasymmärrys on riittävän laajaa, voi-

daan asiakkaan tarpeet yhdistää laajempiin asiayhteyksiin huomioiden asiakkuuden eri näkökulmat yksilön, lähiyhteisön ja yhteiskunnan tasoilta. (Virtanen ym. 2011, 18.)

Asiakaslähtöisyydessä asiakas huomioidaan yhdenvertaisena kumppanina. Tällöin palvelunjärjestäjä ikään kuin asettautuu samalle tasolle asiakkaan kanssa, millä luodaan tasavertaisuutta. Jotta päästään asiakkaan tarpeiden sekä palvelunjärjestäjän mahdollisuuksien tasapainoon, edellyttää se palvelunjärjestäjän ja asiakkaan keskinäistä vuorovaikutusta sekä luottamusta. (Virtanen ym. 2011, 19.)

Asiakaslähtöisessä toiminnassa asiakas nähdään aktiivisena osapuolena. Palveluja suunniteltaessa asiakkaan valinnan mahdollisuuksia painotetaan palvelunjärjestäjän resurssit huomioiden. Palvelunjärjestäjä voi esimerkiksi aktivoida asiakasta huolehtimaan omista asioistaan ja etsimään tietoa sen sijaan, että palvelunjärjestäjä tekisi valmiita ratkaisuja asiakkaalle. Asiakkaan osallistuminen palveluprosessiin voi usein myös toimia asiakasta voimaannuttava. (Virtanen ym. 2011, 19, 25.)

4.2 Itsemääräämisoikeus osana asiakaslähtöisyyttä

Asiakaslähtöisessä toiminnassa asiakkaan näkemyksistä alkava toiminta edellyttää asiakkaan itsemääräämisoikeuden huomioimista. Käytännön työssä se saattaa jäädä usein tavoitteelliseksi, eikä sen toteutumista ole raportoitu sen tarkemmin. Teoreettisen merkityksen ohella itsemääräämisoikeus on nykypäivänä myös lainsäädännössä kirjattuna. Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetään asiakkaan itsemääräämisoikeudesta sosiaalihuollossa. Laki on tehty edistämään asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeuksia hyvään kohteluun ja palveluun sosiaalihuollossa. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812; Laitinen 2010, 47, 85.)

Itsemäärääminen eli autonomia tarkoittaa ihmisen oikeutta tehdä itseään koskevia valintoja ja toteuttaa niitä. Sosiaalityön näkökulmasta tarkasteltuna sosiaalityön asiakkuus merkitsee jo merkittäviä rajoituksia asiakkaan elämään liittyvään itsemääräämiseen, sillä asiakkaalla ei ole paljoa valittavanaan käyttökelpoisia vaihtoehtoja. Sosiaalityön velvollisuus on kuitenkin varmistaa itsemääräämisen vähimmäistaso turvaamalla asiakkaan perustarpeet. (Raunio 2004, 86.) Heikommassa asemassa olevilla asiakkailla, esimerkiksi vammaisilla henkilöillä, ei ole aina valmiuksia pitää puoliaan itse-

määräämisoikeuden toteutumisessa. Palveluja järjestettäessä onkin äärimmäisen tärkeää vahvistaa vammaisen asiakkaan itsemääräämisoikeutta.

Asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja osallistumista turvataan siis asiakaslaissa. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa ensisijaisesti huomioidaan asiakkaan toiveet ja omat näkökannat. Asiakkaalle on luotava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palveluiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Konkreettisesti tämä tarkoittaa eri vaihtoehtojen luomista, joista valitaan parhaiten palvelevat vaihtoehdot. Mikäli asiakas ei itse kykene esimerkiksi henkisen toimintakyvyn vajuuden vuoksi osallistumaan palveluiden suunnitteluun ja toteuttamiseen tai hän ei kykene ymmärtämään ehdotettuja vaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on hänen tahtonsa selvitettävä yhteistyössä omaisen tai edustajan avulla. Sosiaalihuollon asiakkaan itsemääräämisoikeutta tai muita perusoikeuksia voi rajoittaa vain lakiin perustuvien ehtojen toteutuessa. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812; Laitinen 2010, 47; Rautalahti & Husso 2013.)

Sosiaalihuollon yksiköissä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta tuetaan monin eri tavoin, vaikka käytännön työssä asiakkaita joudutaan rajoittamaan toisinaan suullisilla ja kirjallisilla säännöillä. Sääntöjen rikkomisesta aiheutuvien seuraamusten tulee olla selviä, jotta asiakkaat tiedostavat etukäteen sääntöjen rikkomisen seuraukset. Säännöillä ja niin sanotuilla talon tavoilla on tärkeä merkitys, sillä säännöt rytmittävät arkea ja selventävät asiakkaan vuorokausirytmää. (Rautalahti & Husso 2013.)

Itsemääräämisoikeuden tukemisessa painottuu riittävän ja ammattitaitoisen henkilökunnan merkitys. Riittävällä henkilökunnalla annetaan edellytykset asiakkaiden aidolle kuulemiselle, ja näin voidaan vastata asiakkaiden tarpeisiin, jolloin rajoitustoimenpiteet eivät ole välttämättömiä korvaamaan henkilöstövajetta. Myöskin vuorovaikutustaitojen kehittämällä, mielekkään tekemisen järjestämisellä sekä asiakkaan toiveiden huomioimisella on oleellinen merkitys rajoitustoimenpiteiden vähentämisessä sekä asiakkaan itsemääräämisoikeuden tukemisessa. (Rautalahti & Husso 2013.)

5 OSALLISUUS

Osallisuus rakentuu yksilön kokemukseen mahdollisuuksista osallistua, vaikuttaa ja toimia. Jotta yksilö voi kokea itsensä osalliseksi, tulee hänelle muodostaa riittävä tuensaanti, luoda mahdollisuus erilaisille valinnoille sekä yhteiselle päätöksenteolle. Edellytyksenä on myös yksilön mielipiteiden kunnioittaminen sekä riittävän tiedon anta-

minen yksilön päätöksenteon tueksi. Osallisuus on siis yksilön mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä. (Laitila 2010, 8–9.)

Käsitteinä osallisuus ja osallistuminen ovat samankaltaisia, mutta niiden sisällöissä on eroja. Osallistuminen on yksilön läsnäoloa ja konkreettista paikalla oloa toiminnassa. Vastaavasti osallisuus on nimenomaan yksilön vaikuttamisen tunteen kokemus. Osallistuminen verrattuna osallisuuteen voi olla toimetonta. Yksilö voi ikään kuin fyysisesti osallistua asioihin, mutta hän ei välttämättä koe pääsevänsä vaikuttamaan asioihin ja tuntemaan osallisuuden tunnetta. (Lampinen 2007, 216.)

5.1 Vammaisen henkilön osallisuuden kokemus

Osallistuessaan toimintaan vammaisen henkilö ei välttämättä tunne itseään osalliseksi toiminnassa. Vaikka henkilö olisi läsnä, hän voi silti kokea, ettei pääse osallistumaan eikä ole osallinen toiminnassa. Tavoitteena on muodostaa edellytykset, joissa vammaisen henkilö pystyisi olemaan osallisena kaikessa hänen lähiyhteisönsä toiminnassa. Osallisuutta mahdollistamalla vammaisen henkilön itseluottamusta sekä voimavaroja voidaan vahvistaa, jotka ovat merkittäviä asioita vammaisen henkilön pystyvyyden tunteen kohentamisessa. Vammaiselle henkilölle tulee samalla myös tunne siitä, että hän haluaa vaikuttaa arjen sisältöön sekä ottaa samalla vastuuta siitä. (Lampinen 2007, 216–217.)

Vammaisen henkilön osallisuus korostuu etenkin arjen toiminnoissa. Vammaisen henkilön tietoisuus ympäristöstään ja omasta itsestään voi kehittyä kattavan ja aktiivisen toiminnan avulla. Sen kautta hän voi rohkaistua aloitteiden tekemisiin niin vuorovaikutuksessa kuin toiminnassakin. (Mäki 2008, 3.)

Vammaisen henkilön voimaantuessa objektista subjektiksi hänen valinnanmahdollisuutensa oman elämän vaikuttamiseen lisääntyvät ja hän sitoutuu ottamaan vastuuta teoistaan. Voimaantumista vahvistaa olennaisesti ympäristö, jossa vammaisen henkilö kokee rohkaisun ja luottamuksen tunteita sekä tuntee olevansa hyväksytty ja tasavertainen. Itse vammaisen sekä hänen lähiympäristönsä voimaantuminen edesauttaa vammaisia ymmärtämään ainutlaatuisuutensa ja merkityksensä yhteiskunnassa. (Lampinen 2007, 216–217.)

5.2 Osallisuuden mahdollistaminen

Vammaisen henkilön osallisuudessa on merkittävää, että hänellä on käytössään tarpeeksi tietoa ja tukea päätösten tekemisessä. Osallisuutta luotaessa huomioidaan henkilön runsaampi ajan tarve, annetaan tilaa esittää kysymyksiä sekä luodaan turvallinen ilmapiiri. Helposti ymmärrettävä ja ennakkoluuloton kommunikointi edistää henkilön osallisuutta. (Järvikoski, Hokkanen & Härkäpää 2009, 122; Laitila 2010, 21.)

Vammaisen henkilön itsenäinen selviytyminen, itsemäärämisoikeus ja osallisuus ovat rajoittuneita yhteiskunnassa hallitsevien rakenteiden ja asenteiden vuoksi. Näiden muuttaminen edistäisi vammaisen henkilön täysivaltaisuutta ja tasapuolisuutta. Vaikka yhteiskunnasta on tullut vähitellen vammaisia huomioivampi, vammaiset kokevat silti arjessaan esteitä, syrjintää ja eriarvoisuutta. (Kuparinen 2005, 21; Haarni & Konttinen 2006.) Yhteiskuntaan osallistumisen ja osallisuuden merkittäviä tekijöitä ovat tiedonsaanti ja keskinäinen viestintä. On tärkeää, että vammaisella henkilöllä on tarpeeksi tietoa olemassa olevista asioista tai että hänellä mahdollisuus hankkia informaatiota, sillä informaation puute eriarvoistaa vammaisia henkilöitä täysinäiseen osallistumiseen ja päätösten tekemiseen. On edelleen yleistä, että tarpeellinen tieto ei ole vammaisen henkilön saavutettavissa. Etenkin valtion ja kuntasektorin tulisi taata informaation saavutettavuus myös vammaisille henkilöille sopivassa muodossa. (Lampinen 2007, 83; Järvikoski ym. 2009, 185.)

Vammaisten henkilöiden osallistumisen ja osallisuuden kokemisen mahdollistamiseksi tarvitaan monimuotoisia osallistumisen muotoja ja tukirakenteita, jotka mahdollistavat vammaisen henkilön voimavarojen löytymisen ja kehittämisen. Jokaisella tulisi olla omat kyvyt huomioiden mahdollisuus päästä osallistumaan täysinäisesti sekä kokea aitoa osallisuutta. Yhteiskunnalla on vastuu huolehtia niistä, joilla ei ole voimavaroja tai kykeneväisyyttä siihen. (Laitila 2010, 23.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää päivätoiminnan asiakkaiden omia kokemuksia päivätoiminnasta. Lisäksi tarkoituksena on myös selvittää päiväntoimintaan liittyviä toiveita. Asiakkaiden kokemukset selvitetään haastattelemalla heitä. Haastat-

telussa kysytään päivätoimintaa koskevia asioita. Tutkimuksessa korostetaan asiakkaiden omia kokemuksia ja näkemyksiä koetusta päivätoiminnasta. Tutkimuksen myötä päivätoiminnan henkilökunta saa toiminnan kehittämisen kannalta tärkeää tietoa toiminnasta asiakkaiden näkökulmasta. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä ovat:

- Miten päivätoiminnan asiakkaat kokevat päivätoiminnan?
- Millaisia päivätoimintaan liittyviä toiveita asiakkailla on?

6.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuskohde eli vamaiset henkilöt asettivat perusteet tutkimusmenetelmän valinnalle. Tutkimusmenetelmää valittaessa oli merkittävää miettiä, millä menetelmällä saisin parhaiten aineistoa. Haastateltavien vaillinaisen kirjoitus- ja lukutaidon sekä ymmärryskyvyn vuoksi kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus ei olisi tarkoituksenmukainen. Määrällisessä tutkimuksessa käytetään usein kyselylomakkeita, joiden käyttö ei olisi ollut luotettavaa. Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän käyttö palvelee parhaiten aineiston saantia, koska sillä pyritään saamaan tutkittavien oma kokemusmaailma ilmi mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161–162; Misukka 2009, 41.) Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan tiettyä ilmiötä tai pyritään ymmärtämään jotain toimintaa. Tutkittavaa kohdetta käsitellään ainutlaatuisena ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Tarkoituksena on saada laadullista ja merkityksellistä tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 87.)

6.2 Tutkimuskohde

Tutkimuskohteena ovat vamaiset päivätoiminnan asiakkaat. Hirsjärven ym. (2009, 164) mukaan laadullisen tutkimuksen ominaisuuteen kuuluu kohderyhmän valinta harkitusti ja tarkoituksenmukaisesti. Tutkimuksen kannalta on merkittävää, että haastateltavilla on kokemusta tutkittavasta aiheesta. Tilastollisten yleistysten sijaan tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan syvällistä tietoa. Jo muutamaa henkilöä haastatteleamalla voi aiheesta saada hyvinkin merkittävää tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 58–59; Tuomi & Sarajärvi 2006, 87.)

Yhdessä päivätoiminnan toiminnanjohtajan kanssa valitsimme haastateltavat, joita oli yhteensä viisi. Valintaperusteemme pohjautuivat siihen, millainen haastateltavan ymmärryskyky on ja kuinka kykeneväinen haastateltava on verbaalisesti ilmaisemaan itseään. Kaikki haastateltavat pystyivät kommunikoimaan suullisesti. Valitsimme haastateltaviksi mahdollisimman monipuolisesti eri vammaisryhmien edustajia. Haastateltavien taustoissa oli muun muassa kehitysvammaisuutta sekä autismia.

Ennen haastattelujen suorittamista kysyin jokaiselta haastateltavalta halukkuutta osallistua haastatteluun. Lisäksi jokaisen haastateltavan huoltajalle lähetettiin suostumuslomake (liite 1), jossa varmistettiin suostumus haastatteluun.

6.3 Aineistonkeruumenetelmä

Hankin tutkimusaineistoni haastattelemalla päivätoiminnan asiakkaita. Aineistonkeruumenetelmänä oli puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu. Teemahaastattelu sopi hyvin tähän tutkimukseen, koska tarkoituksena on tuoda esiin vammaisten omia kokemuksia ja näkemyksiä. Teemahaastattelun hyötynä on kysymysten toiston sekä ilmausten selventämisen mahdollisuus, joka on tärkeää ottaa huomioon vammaista henkilöä haastateltaessa. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 75; Misukka 2009, 26.)

Teemahaastattelu sijoittuu lomake- ja avoimen haastattelun välimaastoon. Teemahaastattelussa aihepiirit ovat etukäteen määriteltyjä ja haastattelu etenee keskeisten aihepiirien mukaisesti. Muodostin jokaisen teeman alle apukysymyksiä, jotta saisin mahdollisimman paljon näkemyksiä haastateltavilta. Pelkkien teemojen mukaisesti etenemällä haastateltavilta, tässä tutkimuksessa vammaisilta asiakkailta, ei saisi välttämättä tarpeeksi kattavasti tietoa tutkimukseen. Haastateltavien vaillinaisen ymmärryskyvyn vuoksi haastattelun sisältö ei voi olla kovin yleismaailmallinen, joten siksi haastattelun aiheet ovat huolellisesti rajattuja. Vammaisia henkilöitä haastateltaessa johdattelun riski on suuri, jolloin pelkkä avoin keskustelu tai pelkkien teemojen varassa eteneminen olisi johdattelulle altista. Teemahaastattelussa korostetaan juuri ihmisten omia tulkintoja asioista ja niille annettua merkitystä asioista. Haastateltavien oma kokemusmaailma asioista on merkittävä tutkimuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 48; Hirsjärvi ym. 2009, 208.) Teemahaastattelulle ei ole ominaista kysymysten tarkka muoto ja järjestys, toisin kuin strukturoidussa lomakehaastattelussa. Kuitenkaan teemahaastattelu ei ole niin vapaamuotoinen etenemiseltään kuin avoin haastattelu.

Lomakehaastattelussa kysymysten muoto ja esittämisjärjestys ovat tarkkaan ennalta määrättyjä eli strukturoituja. Siinä oletetaan myös kysymysten merkityksen olevan samanlainen kaikille vastaajille. Usein lomakehaastattelussa tutkija tiedostaa etukäteen, millaista tietoa haastateltavat antavat. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 44–45.) Annettujen vastausvaihtoehtojen onnistuneisuus vastaajien näkökulmasta ei ole selvitettävissä, jolloin väärinymmärryksiä on vaikea hallita, sillä haastattelija ei voi selventää kysymyksiä tai vaihtaa esittämisjärjestystä (Hirsjärvi ym. 2009, 195). Tämä aineistonkeruumenetelmä ei ole tässä tutkimuksessa tarkoituksenmukainen, sillä kysymyksiä ei voisi avata tai toistaa tarvittaessa. Edellä mainitut tekijät ovat kuitenkin oleellisia tässä tutkimuksessa tapahtuvan haastattelun rehellisen ja oikeudenmukaisen toteutumisen kannalta.

Avoimessa eli strukturoimattomassa haastattelussa käytetään täysin avoimia kysymyksiä. Ainoastaan keskustelun ilmiö on ennalta määrätty. (Sarajärvi & Tuomi 2006, 78.) Haastattelija selvittää haastateltavan ajatuksia sitä mukaa, kun ne ilmenevät keskustelun kuluessa. Haastattelutilanteen ohjailu jää haastattelijan vastuulle, sillä haastattelussa ei ole kiinteää runkoa. (Hirsjärvi ym. 2009, 209.) Koska haastateltavana ovat vammaiset henkilöt, ei tämä haastattelumuoto ole tähän tutkimukseen sopiva, sillä johdattelun riski olisi liian suuri.

Teemahaastattelulla pyritään saamaan tutkimuksen tarkoituksen mukaisia merkityksellisiä vastauksia. Valitut teemat liittyvät tutkittavaan ilmiöön ja ohjaavat keskustelun sisältöä. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 77–78.) Yhdessä toiminnanjohtajan kanssa muodostimme mahdollisimman laaja-alaisen teemahaastattelurungon (liite 2), joka käsittelee päivätoimintaa monesta eri näkökulmasta ja palvelisi mahdollisimman hyvin haastateltavia näkemysten esiin saamiseksi. Keskeiset teemat liittyivät asiakkaiden kokemuksiin ja näkemyksiin työtehtävistä, henkilökunnasta, sosiaalisista suhteista sekä tulevaisuuden suunnitelmista ja toiveista.

Tein yhdelle haastateltavien ulkopuoliselle asiakkaalle esihaastattelun ennen varsinaista teemahaastattelua. Esihaastattelu on tärkeä osa teemahaastattelua, sillä se luo tarvittavan mahdollisuuden parantaa varsinaista haastattelua (Hirsjärvi & Hurme 2006, 72–73). Esihaastattelulla testasin haastattelurunkoa, kuvien tarpeellisuutta sekä sitä, onko haastatteluissa tarpeellista käyttää nauhuria. Esihaastattelusta sain myös kä-

sitystä siitä, kuinka paljon varaisin aikaa haastattelua kohden. Kokeilulla sain haastattelua hiottua paremmaksi varsinaista haastattelutilannetta varten.

6.4 Haastattelun toteutus

Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina päivätoiminnan tiloissa. Minusta yksilöhaastattelu oli paras mahdollinen haastattelutapa verrattuna pari- ja ryhmähaastatteluihin. Pari- tai ryhmähaastattelussa kaikki haastateltavat eivät välttämättä saisi kerrottua omia kokemuksiaan, vaan tukeutuisivat toisten sanomisiin tai jättäisivät kokonaan vastaamatta. Aihepiirit pari- ja ryhmähaastattelussa vaihtelevat spontaanisti, jolloin tässä tapauksessa kaikki haastateltavat eivät ehkä ehtisi mukaan haastattelun kulkuun. Haastateltavat eivät myöskään välttämättä hahmottaisi, mistä aiheesta keskustellaan eivätkä uskaltaisi ilmaista ymmärtämättömyyttään. Yksilöhaastattelu mahdollistaa haastateltavien yksilöllisyyden huomioimisen tarkentavia asioita kysyttäessä. Myös haastateltavien tarvitsema vastausaika saattaa vaihdella paljonkin, jolloin pari- tai ryhmähaastattelutilanteessa haastateltaville voisi tulla paineen kokemus siitä, että toiset haastateltavat odottavat hänen vastaustaan. Tämä voi luoda riskin sille, etteivät haastateltavat kerrokaan vastaustaan. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 61, 63.) Kaiken kaikkiaan haastateltavien yksilöllisen huomioimisen ja vastausten esiin saamisen kannalta parhain haastattelutapa on yksilöhaastattelu.

Tein haastattelut keväällä 2013 Toimintapiste Rastin tiloissa. Haastattelutilan valinnassa ajattelin haastateltavan näkökulmaa haastattelutilannetta ajatellen. Koin päivätoiminnan tilojen olevan paras haastattelupaikka, sillä se oli haastateltaville tuttu ja luotettava ympäristö. Valitsin haastattelutilaksi olohuoneen, joka oli avoin ja rauhallinen tila, jotta mahdolliset häiriötekijät minimoituisivat. Sijoitin haastattelua varten tuolin, sohvan ja pöydän siten, että haastattelija ja haastateltava eivät istu vastakkain. Tällöin valta-asema pieneeni, mikä mahdollisti luomaan rennon tunnelman haastattelun ajaksi (Aaltola & Valli 2010, 29–31). Otin haastattelutilanteen alussa huomioon haastateltavan valinnan mahdollisuuden, joten haastateltava sai itse valita istumapaikan.

Haastattelua rakentaessani huomioin sen, etteivät kaikki kykene yhtä laajaan suulliseen ilmaisuun. Hankin haastattelutilanteeseen kyllä- ja ei- kuvat sekä selkokuvia työtehtävistä, mikäli tarve niitä vaati vastausten saamiseksi. Haastateltavia varten tein myös pelkistetyn teemahaastattelurungon, jossa luki haastattelun teemat ja joihin oli liitetty selkokuvat. Haastattelussa esitin kysymykset selkokielellä ja olin valmistautu-

nut avaamaan mahdollisia vaikeasti ymmärrettäviä asioita haastateltaville, mikäli he eivät ymmärtäisi niitä. Mielestäni abstraktit sanat, kuten erilaisuus, oli hyvä avata yhteisesti, mikäli haastateltava ei hahmottaisi, mitä se tarkoittaa. Jokaisen haastattelun alussa kerroin haastateltaville vielä opinnäytetyöni tarkoituksen ja luottamuksellisuuden. Lupa nauhoittamiseen varmistettiin haastateltavilta. Korostin haastateltaville, että he voivat kertoa kokemuksistaan ja tuntemuksistaan juuri niin kuin he ovat itse kokeneet. Ennen virallisen haastatteluosuuden alkamista tarjosin haastateltaville mehua ja pikkuleipiä tilanteen rentouttamiseksi. Haastattelut kestivät 30–50 minuuttia.

6.5 Aineiston analyysimenetelmä

Haastattelujen jälkeen litteroin aineiston tallenteilta eli kirjoitin koko haastatteluaineiston puhtaaksi. Aineiston litterointi on ominaisempaa kuin päätelmien suora tekeminen nauhoituksesta. Litterointi myös selkeyttää ja edesauttaa aineiston purkamista. (Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen kävin tekstin useaan otteeseen läpi ja yhdistin jokaisen haastateltavan kertomat aineistot haastattelurungon teemojen mukaisesti.

Aineistot analysoitiin teemoittelua käyttäen. Teemoittelu on käytännöllinen analyysimenetelmä teemahaastatteluaineistoa koottaessa. Teemoittelussa aineisto järjestellään litteroinnin jälkeen teemoittain. Teemat saattavat olla teemahaastattelurungosta esiin nousevia. Usein lisäksi tulee esiin myös muita teemoja, jotka voivat osoittautua aineiston sisällön perusteella lähtökohtateemoja kiinnostavammiksi. Analyysistä esiin nousseet teemat perustuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien kertomista asioista. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 173.)

Kvalitatiivisen aineiston analysoinnin tavoite on informaatioarvon kartuttaminen, sillä hajanaisesta aineistosta yritetään luoda selkeää ja yhtenäistä tietoa. Aineiston laadullinen käsitteleminen perustuu johdonmukaiseen päättelyyn sekä tulkintaan. Analyysillä muodostetaan selkeyttä aineistoon, jotta sen perusteella voi tehdä havainnollisia ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 110.)

6.6 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksissa pyritään välttämään virheiden syntyä, ja siksi pyritään arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuutta voidaan arvoida erilaisten mittaus- ja tutki-

mustapojen avulla. Keskeinen luotettavuuden arvioinnin käsite on validius eli pätevyys. Koska tämä tutkimus on laadullinen, validuudella tarkoitetaan tutkimuksen kykyä mitata sitä, mitä on luvattu. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 133; Hirsjärvi ym. 2009, 231.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta nostaa tutkijan yksityiskohtainen kerronta tutkimuksen toteutuksen vaiheista. Aineiston tuottaminen tulisi kertoa selkeästi ja totuudenmukaisesti. Haastattelututkimuksessa kerrotaan olosuhteista ja ympäristöstä, jossa aineistot on kerätty. Myös hyvällä haastattelurungolla tavoitellaan luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 184; Hirsjärvi ym. 2009, 232.)

Haastattelurungon työstämiseen käytin paljon aikaa, jotta saisin haastatteluaineistoa mahdollisimman paljon. Haastateltavien ymmärryksen taso tuli huomioida tarkasti haastattelurunkoa suunnitellessa. Oli välttämätöntä pohtia tarkkaan etukäteen esitettäviä kysymyksiä, jotta haastateltavat ymmärtäisivät ne mahdollisimman hyvin. Haastattelua varten oli varattu myös kyllä- ja ei- kuvat sekä selkokuvia työtehtävistä. Yhdessäkään haastattelussa selkokuville ei ollut tarvetta, vaan haastateltavat kykenivät kertomaan työtehtävänsä ilman niitä. Haastattelurungossa esiintyi myös samankaltaisia kysymyksiä, joilla haluttiin varmistaa, että haastateltava ymmärtäisi kysymyksen. Yhden haastateltavan kertomat asiat samankaltaisiin kysymyksiin vaihtelivat. Huomasin sen kysyttäessä asioita eri muodoissa. Haastattelujen luotettavuuden kannalta se laskee luotettavuutta, koska ei ole täysin varmaa, ymmärsikö hän kysymyksiä ja olivatko hänen vastauksensa oikeellisia.

Tutkimuksen vastaukset eivät ole yleistettävissä, koska tutkittavien kokemukset ovat yksilöllisiä. Näin ollen niitä ei voi yleistää kaikkien päivätoiminnan asiakkaiden kokemiksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 182.)

6.7 Tutkimuksen eettisyys

Eettisyyttä kunnioittavan tutkimuksen lähtökohtana on ihmisarvon kunnioittaminen. Hirsjärven ym. (2009, 25) mukaan haastateltavien itsemääräämisoikeutta pyritään kunnioittamaan antamalla haastateltavien itse päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Tärkeää on myös selvittää, mitä eri seikkoja tulee ottaa huomioon suostumusta hankittaessa ja millaista tietoa heille tutkimuksesta annetaan. Usein tutkimukseen osallistuvilta edellytetään suostumus, joka on asiaan perehtyneesti mietitty. Haastateltaville tulee siis kertoa tutkimuksen sisältö ja haastattelujen tarkoitus siten, että he

kykenevät sen täysin ymmärtämään. Täysi ymmärrys haastattelusta voi olla etenkin vammaisten tapauksessa haastavaa, joten ymmärryksen saavuttamiseksi tulee heille kertoa haastattelun sisältö mahdollisimman selkeästi.

Kysyessäni haastateltavia tutkimukseeni, huomioin kyseessä olevan vammaiset henkilöt. Vammaisilla henkilöillä on usein taipumus myöntyä asioihin, mikä tuli huomioida heiltä suostumusta kysyttäessä. Selitin mahdollisimman yksinkertaisesti jokaiselle haastateltavalle tutkimuksen tarkoituksen ja aineiston käyttämisen opinnäytetyössä. Varmistin vielä haastatteluun suostumuksen lähettämällä jokaisen haastateltavan huoltajalle suostumuslomakkeen, johon tuli allekirjoitettu suostumus haastatteluun. Näin ollen varmistin, että myös haastateltavan kotona käytiin vielä läpi suostumus haastatteluun.

Tutkimuksen sisältö on kuvattu haastateltavien anonymiteetti suojaten. Anonymiteetti on huomioitu tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 129.) Tutkimuksesta ei selviä haastateltavien nimiä tai sitä, kuka on kertonut minkäkin vastauksen. Kerroin haastateltaville ennen haastattelua, että haastattelut nauhoitetaan ja hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Varmistin nauhoitusluvan ja kerroin nauhoitusten sisällön tulevan vain minun käyttööni. Varmistin, että he ymmärtävät sen, että nauhoituksista tulee aineisto, jonka pohjalta tehdään aineiston koonti nimettömyys huomioiden.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset on avattu haastattelurungon (liite 2) teemojen mukaisesti. Teemoja ovat työtehtävät, henkilökunta, sosiaaliset suhteet, tulevaisuuden suunnitelmat ja toiveet. Tuloksissa on käytetty aineistosta saatuja suoria lainauksia. Niiden tarkoitus on ilmentää haastateltavien vastauksia. Haastateltavia oli viisi: neljä miestä ja yksi nainen. Iältään haastateltavat olivat 23–35-vuotiaita. Kaikki haastateltavat kävivät päivätoiminnassa viisi kertaa viikossa eli päivittäin päivätoiminnan ollessa avoinna. Haastateltavien päivätoiminnassa ollut aika vaihteli viidestä kuukaudesta yhdeksään vuoteen.

7.1 Työtehtävät

Kysyttäessä haastateltavilta, miksi he käyvät päivätoiminnassa, kolme haastateltavista ei tiennyt syytä. Yksi kertoi olevansa päivätoiminnassa töiden vuoksi. Toinen puoles-

taan kertoi, ettei ollut muutakaan paikkaa, minne mennä opintojen sujumattomuuden vuoksi. Vastaavasti kaikki haastateltavat osasivat kertoa, miksi he tekevät työtehtäviään.

”Oppisin itsenäistä elämää varten.”

”Sen takia, että pärjäisin elämässä.”

”Saisin palkkaa.”

Kaikki haastateltavat kertoivat työpäivään sisältyvän kattavasti erilaisia työtehtäviä. Työtehtäviä olivat keittiötyöt, kuten kattaus, kahvin ja teen keitto, leipien valmistus, ruuanlaitto sekä kattiloiden pesu. Siivoustöitä olivat lattioiden ja wc:n pesu, hyllyjen ja tuolien pyyhkiminen, siivousrättien laitto, mattojen ja lattioiden imurointi sekä hissien siistiminen. Kodinhoidollisia töitä olivat kukkien kastelu, pyykinpesu, kierrätys ja roskien vieni. Haastateltavat kertoivat työtehtäviin sisältyvän myös kaupassa ja tukussa käymisen sekä työpajassa tehtävien askareiden teon, kuten käsityöt.

Usean haastateltavan mieluisimpia työtehtäviä olivat siivoustyöt kuten lattioiden, wc:n ja hissien siivous sekä hyllyjen pyyhkiminen. Mieluisimpia työtehtäviä olivat myös kukkien istuttaminen ja kasteleminen, kahvin ja teen keittäminen, kierrättäminen sekä käsitöiden teko.

Kysyttäessä haastateltavien mielipidettä heidän omista työtehtävistään, kaikki haastateltavat kertoivat pitävänsä työtehtävistä. He kuvailivat työtehtäviään innostaviksi, kiivoiksi, mielekkäiksi ja mukaviksi. Yksi haastateltavista kertoi kokeneensa välillä olon turhautuneeksi, sillä ei ollut mitään, mitä tehdä. Nykyiset työtehtävät hän koki mielekkäiksi. Haastateltavan mukaan työtehtävien tekoa motivoi työstä saatu palkka.

Haastateltavat pitivät työtehtävien määrää sopivana. Yksi haastateltavista ei osannut vastata kysymykseen.

”Sopivasti nyt. Täällä on sopivasti työtehtäviä, tauot hyviä.”

”Joskus enemmän. Joskus tulee luppoaika, eikä keksi mitä tekis.”

Haastateltavat kokivat työtehtävensä heitä innostaviksi. Eräs haastateltavista kertoi etenkin ruuanlaiton ja tukkukäyntien innostavan.

Kaikki haastateltavat kertoivat oppineensa asioita päivätoiminnassa. He mainitsivat opituiksi asioiksi käytös- ja ruokailutapoja, erinäisiä siivoustöitä sekä sosiaalista kanssakäymistä.

”Olen oppinut käyttäytymään, reipastunut. Olemaan ruokapöydässä kauniisti.”

”Ihmisten kanssa pitää tulla toimeen.”

”Wc:n pesua, käytävien puhdistusta, mikron ja jääkapin pesua ja kukkien kastelua.”

”Olemaan enempi sosiaalisempi.”

Vastaavasti kysyttäessä, mitä uusia, aiemmin tuntemattomia asioita haastateltavat olivat oppineet, vastaukset olivat osittain samoja kuin opituista asioista kysyttäessä. Lisäksi uusia opittuja asioita olivat taideryhmässä oleminen, kellon opetteleminen sekä töihin tuleminen ajoissa myöhästymättä.

Kysyttäessä, pystyvätkö haastateltavat kertomaan oman mielipiteensä siitä, mitä he haluaisivat tehdä töissä, heidän näkemyksensä vaihtelivat. Osa haastateltavista kertoi pystyvänsä kertomaan mielipiteensä ja osa puolestaan sanoi oman mielipiteen esille tuomisen olevan toisinaan vaikeaa. Kaksi haastateltavista ei osannut vastata kysymykseen.

7.2 Henkilökunta

Haastateltavat tunsivat kaikki ohjaajat. Osa haastateltavista nimesi erikseen ohjaajat, toiminnanjohtajan sekä henkilökohtaiset ohjaajat.

Kysyttäessä ohjaajien määrästä haastateltavien mielestä ohjaajia voisi joskus olla enemmän. Yhdellä haastateltavalla ei ollut mielipidettä asiasta. Haastateltavat perustelivat ohjaajien tarvetta erinäisistä syistä.

”Jos mennään retkille, niin riittäis työntöapua pyörätuoleille.”

”Joskus enemmän, ettei oo liian kiire.”

”Miehiä saisi olla enemmän. Niitten kanssa on helppo jutella.”

Jokainen haastateltava osasi kuvailla, mitä ohjaajat tekevät päivätoiminnassa. Jokaisen haastateltavan vastauksessa ilmeni ohjaajien ohjauksen ja avunannon merkitys. Erään haastateltavan mukaan ohjaajat ovat enimmäkseen paljon apua tarvitsevien asiakkaiden kanssa.

*”Auttaa meitä, antaa neuvoja ja työtehtäviä, voi kysyä neuvoja, tuke-
massa kaikkia, niille voi kertoa murheet ja ilot.”*

*”Siivoilee, on keittiössä hommissa, laittaa välillä ruuan, keittää kahvit ja
teet. Pelailee pelejä, askartele, piirtelee meidän kanssa.”*

*”Ohjeistaa työtehtäviin, jos hankalaa. Enimmäkseen autettavien kans-
sa.”*

Yleensä kaikki haastateltavat kokivat saavansa apua tai tukea silloin, kun he sitä tarvitsivat. Yksi haastateltavista tarkensi vielä yleisesti ottaen saavansa tukea tarvittaessa, mutta ajoittain haastateltava kertoi olleen hetkiä, jolloin ohjaajien aika ei ole riittänyt tasapuolisesti kaikille. Haastateltava perusteli asiaa sillä, että ohjaajien pitää auttaa paljon tukea tarvitsevia asiakkaita, jolloin aika kuluu kyseisten asiakkaiden kanssa. Osa haastateltavista nimesi erikseen ohjaajia, joilta he saavat apua. Puolestaan osa haastateltavista kertoi saaneensa apua kaikilta ohjaajilta nimeämättä heitä erikseen. Haastateltavat kuitenkin kokivat ohjaajien kuuntelevan heitä ja he pystyvät kertomaan omat ajatuksensa henkilökunnalle.

Vastaavasti kysyttäessä, onko ohjaajilla aikaa ohjata asiakkaita, haastateltavien mieliteet vaihtelivat. Osa haastateltavista totesi aikaa olevan tarpeeksi, mutta kolme haastateltavaa koki, ettei ohjaukseen tarvittavaa aikaa aina ole riittävästi. Haastateltavat perustelivat ohjausajan riittämättömyyden johtuvan muiden asiakkaiden avustamiseen vievästä ajasta. Kuitenkin kaikki haastateltavat tunsivat saaneensa tarvittaessa aikaa keskustella ohjaajan kanssa.

*”Välillä on ja ei. Esimerkiksi silloin ei ole, kun pitää viedä asiakas ves-
saan.”*

” On tarpeeksi aikaa ohjata.”

”Joskus on, joskus ei. Paljon muitakin, joita pitää ohjata ja auttaa.”

Haastateltavien mielestä he olivat saaneet tehdä itse asioita eikä puolesta tekemistä ole. Yksi haastateltavista ei osannut vastata kysymykseen.

”Saan tehdä, ei oo puolesta tekemistä. Ohjaajat antaa neuvot, mitä pitää tehdä, niin se ihminen osaa tehdä sen itsekin.”

”Saan tehdä ite, ei tehdä puolesta. Joskus unohtuu laittaa roskikset vesisaan, ohjaaja laittaa silloin puolesta.”

”Täällä saan tehdä. On toivottu, että keittiössä suoriudutaan itsenäisesti, ketkä siihen pystyy.”

7.3 Sosiaaliset suhteet

Jokaisella haastateltavalla on päivätoiminnassa kaverisuhteita. Haastateltavat mainitsivat nimillä, keiden kanssa he viettävät aikaa päivätoiminnassa. Kysyttäessä, miksi juuri he ovat kavereita, haastateltavat perustelivat asiaa samassa ryhmässä olemisella. Haastateltavat kertoivat, että kavereiden kanssa tehdään töitä ja heidän kanssaan on kiva jutella sekä kysellä asioista. Kaverisuhteita pidettiin tärkeänä asiana. Haastateltavat kertoivat osan työkavereista olevan ennestään tuttuja ja osan ei. He myös kertoivat juttelevansa hiljaisten työkavereiden kanssa vähemmän verrattuna puheliaampiin.

Ennen erilaisuuteen liittyviä kysymyksiä haastateltavilta kysyttiin, tietävätkö he, mitä erilaisuus tarkoittaa. He kuvailivat erilaisuuden liittyvän ihmisen fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin piirteisiin. Yksi haastateltavista ei osannut hahmottaa erilaisuuden käsitettä. Käsite avattiin vielä yhdessä, jotta se avautuisi. Näin varmistin, että erilaisuuteen liittyvät kysymykset olisivat haastateltavan ymmärrettävissä.

”Hyvä asia. Käyttäytyy eri tavalla kuin muut. Osa voi olla äänekkäämpiä, osa voi hermostua herkemmin.”

”Omalla kohdalla koen erilaisuuden siten, että välillä on hankala sulautua yhteiskuntaan.”

”Jos on vaikea puhua, voi olla erilainen”

”Erilaisuus tarkoittaa, että on erilainen ihminen. Voi olla erilainen näkö ihmisellä, jotkut näkee jotkut ei. Joillakin on sairaus, ettei pysty tekeä itse mitään. Joillakin taas ei oo sairauksia.”

Kysyttäessä, onko haastateltavilla päivätoiminnassa erilaisia kavereita, kaikki haastateltavat kertoivat päivätoiminnassa olevan erilaisia ihmisiä. Osa haastateltavista perusteli, miksi he ovat erilaisia kavereita.

”Niillä on eri jutut ja pulmat.”

”Muut on erilaisia, joillakin saattaa olla puheentuottamisvaikeuksia, se rajoittaa.”

Haastateltavat kokivat erilaisuuden pääosin positiivisena asiana, vaikka toisinaan se on ollut myös haastavaa.

”Kiva nähdä ja tutustua erilaisiin ihmisiin ja niiden toimintakykyihin.”

”Joskus rankkaa, kun ei tiedä onko kaikilla samanlainen huumori.”

”Alussa harmitti, kun ei ollut sellaisia keiden kanssa tehdä ajatusten vaihtoa. Nyt helpottanut, kun on voinut vaihtaa kuulumisia. Erilaisuus on lisääntynyt.”

Jokainen haastateltava, lukuun ottamatta yhtä, ei tiennyt tarkkaan, keitä henkilöitä omassa pienryhmässä on. Kaikki haastateltavat osasivat kuitenkin nimetä osan ryhmäläisistään, vaikka tarkkaa ryhmäkokoontapanaa ei tiedetty.

Kaikki haastateltavat kokivat viihtyvänsä omassa pienryhmässään. Myös pienryhmän kokoa pidettiin sopivana.

”Viihdyn, tykkään olla ryhmässä.”

”Viihdyn. Se on mukava. Ihmiset tekee sitä mukavan.”

”Viihdyn oikein hyvin. Tulen niiden kanssa hyvin toimeen.”

Kysyttäessä pienryhmän ohjaajasta, kaikki haastateltavat osasivat kertoa ohjaajan vaihtuvan. Kaksi haastateltavista osasi kertoa tarkkaan ohjaajan vaihtuvan viikoittain. Loput haastateltavat eivät osanneet määritellä, kuinka usein ohjaajaa vaihtuu.

7.4 Tulevaisuuden suunnitelmat ja toiveet

Kysyttäessä unelmien työpaikasta haastateltavien unelmien työpaikkoja olivat kahvila, hampurilaisravintola, musiikkikauppa, pullonpalautuspiste kaupassa, toimisto, eduskunta sekä museo.

Ennen kysymyksiä tuetusta työstä käsite avattiin yhdessä, jotta kysymys tulisi ymmärretyksi mahdollisimman selkeästi. Haastateltavista kolmella oli kokemusta tuetusta

työstä. Pääosin kokemukset tuetusta työstä olivat hyviä. Haastateltavat olivat työskennelleet kaupassa, jakaneet lehtiä ja tehneet hoitotöitä. Yhtä haastateltua lukuun ottamatta kaikilla haastateltavilla olisi toiveena työskennellä tuetusti.

Päivätoiminnan tulevaisuuden toiveita haastateltavat kertoivat olevan ulkotyöt, juhlat, erilaiset retket ja vierailut esimerkiksi automuseoon, kasvitieteelliseen puutarhaan, Sea Lifeen, Helsingin radiotaloon sekä messuille.

Haastateltavat kertoivat päivätoiminnan parhaita puolia olevan siellä järjestetyt levyraudit, karaoke, disko, musiikkipelin pelaaminen, taideryhmässä piirtäminen, työpaikoissa työskentely, pyykinpesu, puutarha- ja pihatyöt, erilaiset retket ja keilaamassa käyminen. Hyviksi puoliksi kerrottiin myös päivän aikana vietetty vapaa-aika taukokuoneessa muiden asiakkaiden kanssa sekä päivätoiminnassa syntyneet kaverisuhteet, jolloin voi vaihtaa kuulumisia ja mielipiteitä. Eräs haastateltava totesi, ettei päivätoiminnassa ole kiusaamista. Haastateltavan mukaan, mikäli kiusaamista tapahtuisi, siihen puututtaisiin heti.

Vastaavasti päivätoiminnan huonoiksi puoliksi haastateltavat kokivat melun ja äänekyyden, wc:n siivouksen, jakelukeittiöltä tulevan ruuan ja askartelun. Wc:n siivoukseen toivottiin vaihtelua, ettei aina tarvitsisi tehdä sitä. Ruokaan toivottiin monipuolisuutta. Askartelusta ei pidetty, koska omat kokemukset eivät olleet onnistuneita.

Haastateltavat kertoivat työpäivän ajan toiveikseen ulkotöitä, lenkkeilyä, auton pesua, lehden lukua, radion kuuntelua, tietokoneella pelaamista, siivousta kuten säilytyskaappin pesua ja siivousrättien kuivumaan laittoa.

Haastateltavat kuvailivat unelmien päivätoimintapaikkaa monin eri tavoin. Vastauksissa esiintyi paljon toiveita, mitä unelmien päivätoimintapaikassa tehtäisi. Osa haastateltavista kertoi nykyisen paikan olevan unelmien päivätoimintapaikka.

”Pussittaisin tiekarttoja ... haluaisin painaa rintamerkkejä ... suunnitella oman pinssin. Ja sitten semmoinen toive olis, että sais suunnitella omanlaisen tietokonepelin ... ois myös hauska tehdä ite joku suomalainen nauruelokuva, jossa sais nauraa.”

”Mukavuuksia, kuten pelikonsoli ja tietokoneita. Pelaisin ja kuuntelisin musiikkia.”

”Tää on unelmien päivätoimintapaikka. Täällä on hyvä henkilökunta ja kiva olla töissä. Tykkään olla täällä töissä.”

”Täällä saa puhua omista tuntemuksista, täällä saa olla rauhallisesti. Voi kertoa onko työ hankalaa tai vaikeeta. Täällä on mukavaa.”

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni lähtökohtana oli selvittää päivätoiminnan asiakkaiden omakohtaisia kokemuksia ja toiveita koetusta päivätoiminnasta. Tässä luvussa kokoan yhteen haastateltavien vastauksia ja teen niistä päätelmiä.

Muutaman haastateltavan vastauksessa töissäkäynnin syynä mainittiin töistä saatu palkka. Myös työnteon motiivissa esiintyi erään haastateltavan kohdalla palkka. Erikssonin (2008, 57) mukaan päivätoiminnassa käyvät henkilöt ajattelevat käyvänsä töissä ja saavansa siitä palkkaa, vaikka kysymys on työosuusrahasta. Merkitykseltään päivätoiminta on vammaiselle henkilölle tavallista työtä, jota he tekevät muiden ihmisten tavoin.

Tulosten mukaan haastateltavien päivittäiset työtehtävät olivat monipuolisia. Työtehtävät koettiin mielekkäiksi ja innostaviksi. Toimintapiste Rastin päivätoiminnassa on pyritty mahdollisimman monipuolisen toiminnan järjestämiseen, minkä on koettu haastateltavien mielestä onnistuneen. Haastateltavat olivat oppineet ajan hahmotusta ja erilaisia itsenäisen elämän taitoja, kuten kodinhoitoa. Päivätoiminnan tavoitteena on harjaannuttaa itsenäisen elämän taitoja, jotta vammaiset henkilöt saisivat valmiuksia selviytyäkseen mahdollisimman oma-aloitteisesti arjessa (Konttinen 2011.)

Haastateltavien oppimissa asioissa korostuivat myös käytös- ja ruokailutavat sekä sosiaaliset taidot. Sosiaalisten taitojen opetteleminen ja vahvistaminen ovat merkittäviä taitoja itsenäisessä elämässä. Vammaisen henkilö on saattanut harjoittaa vähän sosiaalista kanssakäymistä ja toimintaa toisten kanssa. Moni laitoksessa tai lapsuudenkodissa asuva ei ole tottunut harjaannuttamaan sosiaalisia taitojaan asuinympäristönsä ulkopuolella. Näin sosiaaliset taidot eivät ole voineet harjaantua samassa suhteessa muiden ihmisten kanssa. Päivätoiminnan tarkoitus on luoda asiakkailleen kodin ulkopuolisia sosiaalisia suhteita ja näin ollen edistää vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa kohentaa elämän laatua sekä ennaltaehkäisee psyykkisiä vaikeuksia. (Lampinen 2007, 127, 149.)

Mieluisimmat työtehtävät vaihtelivat, mutta monen vastauksessa korostuivat kuitenkin siivoustyöt. Työmäärä koettiin enimmäkseen sopivaksi, toisinaan työtehtäviä päivässä voisi olla myös enemmän. Haastateltavat tunsivat saaneensa tehdä itse asioita, eikä puolesta tekemistä ole. Oma-aloitteisuuteen ja itsenäiseen työskentelyyn kannustetaan erään haasteltavan mukaan. Erikssonin (2008, 176) mukaan arjen sosiaalinen osallisuus näkyy omaehtoisessa toimijuudessa. Omaehtoinen toiminta ja itsemääräämisoikeus omasta arjesta tuovat mielekkyyttä vammaisen henkilön elämään. Esimerkiksi päivätoiminnan mahdollistama taiteen harrastaminen, viihteen kuluttaminen, luonnossa touhuaminen ja ryhmässä tekeminen tuottavat onnellisuuden tunteita.

Ohjaajien tunnettavuus oli hyvä haastateltavien keskuudessa. Kaikki haastateltavat osasivat nimetä ohjaajat. Haastateltavat tiesivät ohjaajan vaihtuvan. Osa vastaavasti tiesi ohjaajan vaihtuvan viikoittain.

Haastateltavat halusivat, että lisäohjaajia olisi enemmän retkillä ja joskus koetun kiireen vuoksi. Haastateltavat toivoivat miesohjaajia enemmän päivätoimintaan, sillä tällä hetkellä henkilökunnassa ei ole miespuolisia henkilöitä töissä lukuun ottamatta toiminnanjohtajaa ja henkilökohtaista ohjaajaa.

Tulosten perusteella osa haastateltavista tunsivat tarvitsevansa yksilöllistä ohjausaikaa enemmän. Haastateltavat kokivat ohjausajan riittämättömyyden syyksi muiden enemmän tukea tarvitsevien asiakkaiden ohjaukseen ja avustamiseen vievän ajan. Vaikka haastateltavien kokemus ohjausaika ei aina ole ollut riittävää, kuitenkin haastateltavien mielestä heitä kuunnellaan ja he pystyvät kertomaan omia ajatuksiaan henkilökunnalle. Haastateltavat myös enimmäkseen tunsivat saaneensa tukea tai apua sitä tarvitsivat.

Haastateltavien mielestä heillä on sosiaalisia suhteita päivätoiminnassa. He kokivat viihtyvänsä omissa pienryhmissään. Kaverisuhteita pidettiin tärkeänä väylänä omien tunteuksien ja kuulumisien kertomiselle. Sosiaalisten suhteiden merkitys on merkittävä vammaiselle henkilölle. Aivan kuten työpaikoissakin, vammaiselle henkilölle päivätoiminnassa olevat muut asiakkaat luovat kaveruutta, jolloin voi peilata omaa persoonallisuuttaan muiden toimintatapoihin. (Lampinen 2007, 123.)

Kehitysvammaisten Tukiliitossa vuosina 2005 – 2008 toimineessa Mieli myllertää – projektissa tutkittiin vammaisten henkilöiden mielenterveyteen vaikuttavia asioita.

Yhtenä niistä oli sosiaalisten verkostojen merkitys. Tutkimuksen mukaan sosiaaliset verkostot ovat merkittäviä ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Barrell & Parker (1995) ovat kuvanneet sosiaalisia verkostoja kolmikehäisellä mallilla. Verkosto koostuu kolmesta eri tasosta, joita ovat läheiset ja intiimit suhteet, ystävät ja kaverit sekä etäisemmät ja satunnaiset tuttavuudet. Sosiaalisen verkoston ydin muodostuu läheisimmistä ihmisistä, joiden kanssa ollaan tekemisissä paljon. Verkoston toinen taso koostuu ystäväistä ja kavereista, joihin yhteydenpito on aktiivista. Uloimman verkoston tason muodostavat satunnaiset tuttavuudet, joiden kanssa keskustelu ei ole syvällistä ja yhteydenpito on vähäistä. Jokaista sosiaalisen verkoston tasoa tarvitaan, jotta elämä olisi kokonaisvaltaista. Monesti vammaisilla henkilöillä verkoston kaikki tasot eivät toteudu täysin vaan rajoittuvat yhteen tasoon. Tutkimuksessa ilmeni vammaisten henkilöiden sosiaalisten suhteiden puute. Useimmiten sosiaaliset suhteet olivat hyvin rajoittuneita esimerkiksi lähityöntekijöihin tai satunnaisiin tuttaviin. Tällöin henkilö tunsi itsensä ulkopuoliseksi eikä kokenut tarpeeksi sosiaalista vuorovaikutusta arjessaan. (Hongisto, Repo & Björkman 2008.)

Erilaisuus koettiin pääasiassa positiivisena asiana, toisinaan myös vaikeana. Haastateltavien mielestä erilaisuus mahdollistaa erilaisiin ihmisiin tutustumisen ja mahdollisuuden oppia toimimaan heidän kanssaan. Erilaisuuden haasteena nähtiin se, että kun toista ei tunne tarpeeksi hyvin, ei tiedä toisen reaktioita eri tilanteissa. Erilaisuuden on koettu lisääntyvän päivätoiminnassa, mikä on tuonut lisää erilaisia työkavereita päivätoimintaan. Vertaistuen ja yhteenkuuluvuuden merkitys korostui selvästi erilaisuuden lisääntymisessä. Vammaisen henkilön voi olla vaikea löytää kaveripiiri, jossa voi kertoa oikeasti tuntemuksistaan ja ajatuksistaan. Vertaistuen merkitys on suuri vammaiselle henkilölle. Vammaisen henkilön hyvä elämänlaatu muodostuu muun muassa ihmisten kohtaamisista, luottamuksesta, ystäväistä, vertaistuesta, tiedon ja kokemusten keräämisestä sekä jakamisesta. (Lampinen 2007, 153.)

Kolmella haastateltavalla oli kokemusta tuetusta työstä. Eräs haastateltavista oli kokenut myös haasteita työskennellessään. Muut olivat tyytyväisiä työkokemuksiinsa. Yhtä haastateltua lukuun ottamatta kaikilla oli toiveissa työskennellä tuetusti tulevaisuudessa. Erikssonin (2008, 58–62) mukaan suuri osa vammaisista henkilöistä haluaisi toimia työelämässä. On tärkeää löytää työhön haluaville sopiva työ huomioiden heidän terveydentilansa ja kyvykkyytensä. Sopivien työtehtävien löytyminen on työn mielekkyyden kannalta olennaista. Työnteko kohentaa itsetuntoa ja siten ylpeyden tunnetta

osaamisesta ja kyvykkyydestä. Työ on myös arjen rytmittäjä, joka tekee tavallisesta arjesta merkityksellistä ja pitää yllä elämän mielekkyyttä.

Haastateltavat kokivat päivätoiminnan parhaiksi puoliksi taiteeseen ja musiikkiin liittyvän toiminnan, siellä luodut sosiaaliset suhteet, retket sekä työtehtäviin sisältyvän pyykkienpesun ja puutarhatyöt.

Päivätoiminnan kehittämisen kohteita haastateltavien mukaan olivat työtehtävien enempi vaihtuvuus, jakelukeittiön ruuan monipuolisuuden lisääminen ja melutason laskeminen.

Tulosten mukaan haastateltavien toiveissa esiintyy erilaisia työtehtäviä, kuten ulko- ja siivoustöitä ja esimerkiksi autonpesua. Toiveissa oli myös erilaisia aktiviteetteja, kuten lenkkeilyä, lehden lukua, radion kuuntelua, tietokoneella pelaamista ja päivätoiminnassa järjestettäviä juhlia. Päivätoiminnan ulkopuolisesta toiminnasta tuli paljon toiveita, esimerkiksi erilaisia retkiä, vierailuja ja messukäyntejä.

Tulosten mukaan päivätoiminta toi haastateltaville sosiaalisia suhteita, arjen taitoja, kattavaa ja monipuolista tekemistä. Haastateltavat tunsivat viihtyvänsä päivätoiminnassa. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että heidän sen hetkinen päivätoimintapaikkansa on unelmien päivätoimintapaikka. He kokivat työilmapiirin avoimeksi, henkilökunnan osaavaksi ja ennen kaikkea he tykkäsivät olla töissä.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää vammaisten henkilöiden kokemuksia ja toiveita päivätoiminnasta. Kokonaisuudessaan tutkimuksen tekeminen tästä aiheesta on ollut haastavaa, mutta samalla myös hyvin mielenkiintoista ja opettavaista.

Haasteita opinnäytetyön aloittamiselle oli ennen kaikkea se, että vammaisten henkilöiden kokemuksia päivätoiminnasta on tutkittu vähän. Sain etsiä hyvin pitkään tutkimuksia, jotka liittyisivät aiheeseen. Aiheeseen liittyvät tutkimukset oli tehty enemmän työntekijöiden eikä asiakkaiden näkökulmasta. Vammaiset henkilöt haastattelun kohteena ei ole helpoimpia, minkä vuoksi moni on voinut nähdä pääsevänsä niin sanotusti helpommalla haastatattamalla työntekijöitä eikä asiakkaita. Mielestäni on kuitenkin äärimmäisen tärkeää saada tietää nimenomaan asiakkaiden kokemuksia. Vam-

maisten henkilöiden on edelleen tässä yhteiskunnassa vaikea saada äänensä kuuluviin, joten koen, että myös heillä on oikeus kertoa kokemuksistaan ja näkemyksistään. Heillä on oikeus päästä vaikuttamaan asioihin, jotka ovat heidän arjessaan hyvin keskeisiä ja määritteleviä tekijöitä.

Oli haastavaa luoda sellainen haastattelurunko, joka olisi haastateltavia mahdollisimman hyvin palveleva. Moni vammaisen saattaa myötäillä vastauksissaan, joten haastattelukysymysten tuli olla mahdollisimman omin sanoin vastattavia. Muotoillessani kysymyksiä avoimemmiksi tuli puolestaan haasteita kysymysten asetteluun. Kysymykset eivät voineet olla liian monimutkaisia, jotta haastateltavat olisivat ymmärtäneet koko kysymyksen eivätkä pelkästään kysymysten loppuosaa. Kysymykset hiottiin mahdollisimman selkeiksi ja helposti ymmärrettäviksi.

Ohjaavan opettajan vaihtuminen opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa tuotti vielä loppuhaasteen työn koostamiseen. Tukea olisi tarvittu työn loppuosoiden kirjoittamisessa, mutta opettajan vaihduttua oli vaikea kysyä uudelta ohjaavalta opettajalta neuvoja, kun hän ei tiennyt kuin työni aiheen. Tästä huolimatta sain hiottua työn loppuun.

Tehdessäni haastatteluja oli hyvä, että tunsin haastateltavat entuudestaan. Osasin antaa haasteltaville vastausaikaa tarvittaessa ja osasin ohjata myös keskustelua takaisin raiteilleen, sillä joillakin haastateltavilla oli tapana puhua pitkiä selityksiä. En kuitenkaan ollut haastateltaville liian läheinen henkilö, mikä mielestäni oli hyvä asia haastattelua tehdessäni. Esimerkiksi kysyttäessä henkilökuntaan liittyviä asioita, uskon haastateltavien uskaltaneen vastata minulle niin kuin he asian kokivat, eivätkä he yrittäneet mielistellä vastauksissaan.

Jälkeen päin pohtiessani haastatteluja mietin, miten olisin saanut yhdeltä haastateltavalta paremmin vastauksia. Oli vaikea tietää, ymmärsikö hän kaikkia kysymyksiä. Osassa kysymyksistä mielestäni hän osasi vastasi täysin oikeellisesti ja osassa puolestaan tuntui, ettei hän ymmärtänyt laisinkaan kysymystä. Mietin jälkeen päin, olisiko laajempi selkokuvien käyttö auttanut vastausten saamisessa. Pohdin niiden laajempaa käyttöä jo haastatteluja suunnitellessani. Monet kysymykset olivat hyvin abstrakteja, ja niihin oli vaikea löytää tarpeeksi paljon vaihtoehtoja kuvien muodossa. Mielestäni valmiit kuvat olisivat rajanneet liikaa vastauksia, kun tarkoituksena oli saada haastateltavasta itsestään tuntevia kokemuksia. Tällöin vastausten saaminen olisi ollut liian rajattua, eikä se olisi palvellut tutkimuksen tarkoitusta. Kyseisen haastateltavan koh-

dalla olisi ehkä paremmin toiminut paljon yksinkertaisempi ja selkeytetynpi haastattelumuoto.

Mielestäni päivätoiminta on mahdollistanut hyvin asiakkaiden itsenäisen elämäntaitojen harjaannuttamisen. Päivätoiminnan yhtenä tavoitteena on tukea vammaisen henkilön itsenäisessä elämässä selviytymistä. Oli hienoa kuulla, että osa haastateltavista perusteli syytään päivätoiminnassa oloon juuri itsenäisten elämän taitojen oppimisella. Päivätoiminta on keskeinen arkea rytmittävä tekijä ja sisällön tuoja. Monen kotona asuvan vammaisen arjessa ei välttämättä olisi muuta sisältöä, jos päivätoiminta ei olisi sitä mahdollistamassa. Kuten aiemmin on mainittu, moni vammaisen henkilö kokee päivätoiminnan työkseen, joka on hyvin merkityksellistä henkilölle. Vammaisen henkilö voi kokea ylpeyttä osaamisestaan, jolloin arvostus itsestä nousee ja kohottaa pystyvyyden tunnetta.

Haastatteluissa oli mahtavaa nähdä haastateltavien ilo keskusteltaessa sosiaalisista suhteista. Monen haastateltavan ääni muuttui positiiviseksi, kun puhuimme kaverisuhteista. Päivätoiminnassa olevat kaverisuhteet olivat monille yksi tärkeimmistä asioista päivätoiminnassa. Heille kaverit mahdollistivat ajatusten vaihdon, ryhmäytymisen kokemuksen ja tunteen siitä, että ympärillä on ihmisiä, jotka hyväksyvät heidät sellaisina kuin he ovat.

Päivätoiminnan yhtenä tavoitteena on järjestää ennen kaikkea mielekästä toimintaa vammaisille henkilöille. Mielestäni tulosten perusteella Toimintapiste Rasti on onnistunut tässä tehtävässä. Asiakkaat kokivat toiminnan mielekkääksi ja innostavaksi. Toiminta on monipuolista, ja se on jokaista asiakasta mahdollisimman hyvin palvelevaa.

Jatkotutkimusmahdollisuutena voisi olla henkilökunnan mielipiteiden selvittäminen asiakkaiden kokemista kehittämiskohteista. Olisi mielenkiintoista tietää puolestaan henkilökunnan näkemys kyseisistä asioista. Näkisivätkö he samat kehittämisen kohteet työssään ja paljastuisiko kenties lisää asioita, joita voisi kehittää tehtäessä laadukasta päivätoimintaa?

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Juva: WSOY.

Eriksson, S. 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Erityislainsäädäntö turvaa tarpeet. Vammaispalvelujen käsikirja. Sosiaaliportin internetsivut. Päivitetty 9.3.2012. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/> [viitattu 16.4.2013].

Haarni, I. & Konttinen, J-P. 2006. Vammaisuus eriarvoisuuden aiheuttajana. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivut. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/eriarvoisuus/vahemmistot/vammaisuus [viitattu 5.5.2013].

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 4. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hongisto, V., Repo, A. & Björkman, P. 2008. Mieli myllertää: Opas kehitysvammaisen ihmisen mielenterveyden tukemiseen. Saatavissa: http://www.kvvtl.fi/media/Projektit/Mielimyllertaa/1257754705mieli_myllertaa_opas.pdf [viitattu 4.11.2013].

Järvikoski, A., Hokkanen, L. & Härkäpää, K. (toim.) 2009. Asiakkaan äänellä - odotuksia ja arvioita vaikeavammaisten lääkinnällisestä kuntoutuksesta. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2010. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Kaski, M., Manninen, A., Mölsä, P. & Pihko, H. (toim.) 2002. Kehitysvammaisuus. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta. Saatavissa: <http://www.kvank.fi/> [viitattu 8.8.2013].

Kemppainen, E. 2011. Esteetön yhteiskunta YK:n keinoin - Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Saatavissa:

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79909/e31dbd7f-b5d8-4aea-a330-a9532221c1e6.pdf?sequence=1> [viitattu 29.4.2013].

Konttinen, J-P. Vammaispalvelujen käsikirja. Sosiaaliportin internetsivut. Päivitetty 8.9.2011. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/paivatoiminta/> [viitattu 16.4.2013].

Kuparinen, R. 2005. ”Ei meidän naapuriin” – tapaustutkimus asukasyhteisön suhtautumisesta kehitysvammaisten asuntolan rakentamiseen. Saatavissa:

<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/vk/kuparinen/eimeidan.pdf> [viitattu 5.5.2013].

Laitila, M. 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Väitöskirja. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Laitinen, M. 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa: Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380.

Lampinen, R. 2007. Omat polut! Vammaisesta lapsesta täysivaltaiseksi aikuiseksi. Helsinki: Edita.

Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin - Vammaistyön perusteet. Porvoo: WSOY.

Misukka, E. 2009. Työn merkitys kehitysvammaiselle -”en ruppee kuule ilimasta työtä tekemään”. Väitöskirja. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Mäki, M. 2008. Toimimalla osallisuuteen. Kehitysvammaliiton esite. 2. painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Päivätoiminnan kehittäminen. Kehitysvamma-alan verkkopalvelun internetsivut. Päivitetty 24.6.2013. Saatavissa:

<http://verneri.net/yleis/arki/paivatoiminta/paivatoiminnan-kehittaminen.html> [viitattu 8.8.2013].

Pöyhönen, E. 2013. Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukeva työryhmä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen internetsivut. Saatavissa:

http://www.stm.fi/vireilla/tyoryhmat/sosiaalihuollon_tyolamaosallisuus [viitattu 8.8.2013].

Rajalahti, A. Tähti arkeen. Kehitysvammaisten Palvelusäätiö. Pdf-julkaisu. Saatavissa: <http://www.kvps.fi/download/pdf/ideapankki/ta-kaikki.pdf> [viitattu 16.4.2013].

Raunio, K. 2004. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Rautalahti, K. & Husso, R. 2013. Sosiaalihuollon asiakkaiden itsemääräämisoikeuden vahvistaminen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen lupa- ja valvontavirasto. 15.3.2013. Saatavissa:

http://www.valvira.fi/files/ohjeet/Sosiaalihuollon_asiakk_itsemaaramisoik_vahvistaminen.pdf [viitattu 17.5.2013].

Seppälä, H. & Rajaniemi, M. Sosiaalinen näkökulma. Kehitysvamma-alan verkkopalvelun internetsivut. Päivitetty 22.3.2012. Saatavissa:

<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/sosiaalinen-nakokulma.html> [viitattu 28.4.2013].

Sorsa, M. 2002. Asiakaslähtöisyys sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa. Pro gradu-tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-4. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vammaisten ihmisten palveluja ja tukitoimia koskevaa lainsäädäntöä. Vammaispalvelujen käsikirja. Sosiaaliportin internetsivut. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/laki-ja-oikeuskaytanto/> [viitattu 16.4.2013].

Vehmas, S. 2005. Vammaisuus: Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. Helsinki: Gaudeamus.

Virtanen, P., Suoheimo, M., Lamminmäki, S., Ahonen, P. & Suokas, M. 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveystalveluiden kehittämiseen. Tekesin katsaus 281/2011. Helsinki: Tekes. Saatavissa: <http://www.tekes.fi/Julkaisut/matkaopas.pdf> [viitattu 8.5.2013].

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Suomen YK-liitto. Saatavissa: http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ykn_vammaissopimus_uudistettu_painos_2012.pdf [viitattu 29.4.2013].

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyöhöni liittyen haastattelututkimuksen yhteistyössä Toimintakeskus Rastin päivätoiminnan kanssa. Ohjaavana opettajanani toimii lehtori Merja Nurmi Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta.

Opinnäytetyössäni selvitetään Toimintakeskus Rastin päivätoiminnan asiakkaiden kokemuksia ja toiveita päivätoiminnasta. Opinnäytetyö toteutetaan yksilöhaastatteluina.

Haastattelut nauhoitetaan ja kaikki saadut tiedot käsitellään luottamuksellisesti sekä nimettöminä. Työn valmistumisen jälkeen kaikki haastattelumateriaali hävitetään.

Haastattelut suoritetaan toukokuussa viikolla 20 Toimintakeskus Rastin tiloissa.

Pyydän teiltä lupaa osallistua opinnäytetyöni toteutukseen seuraavalla sivulla olevalla suostumuslomakkeella.

Mikäli teillä on jotain kysyttävää tutkimuksesta, vastaan mielelläni tiedusteluihin.

Kiitos!

Ystävällisin terveisin

Hanna Masalin

sosionomiopiskelija

hanna.masalin@student.kyamk.fi

p. xxx xxx xxxx

Tällä lomakkeella annan suostumukseni haastatteluun ja tallentamiseen sekä sen käyttöön opinnäytetyössä.

ANNAN LUVAN HAASTATTELUUN: KYLLÄ ___ EI ___

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys_____

Pyydän teitä palauttamaan suostumuslomakkeen Toimintakeskus Rastin päivätoimintaan 10.5.2013 mennessä.

TAUSTATIEDOT

Sukupuoli, ikä, kauan ollut päivätoiminnassa, monta kertaa viikossa käy päivätoiminnassa

TEEMA 1. TYÖTEHTÄVÄT

Tiedätkö miksi olet Rastissa?

Tiedätkö miksi teet työtehtäviäsi?

Millaisia töitä teet työpäiväsi aikana?

Mikä on mieluisin työtehtäväsi?

Mitä mieltä olet työtehtävistäsi?

Haluaisitko että työtehtäviä olisi enemmän/vähemmän? Miksi?

Ovatko työtehtävät sinua innostavia?

Mitä olet oppinut töissä?

Oletko oppinut jotain uusia asioita tultuasi töihin tänne?

Pystytkö kertomaan mielipiteesi mitä haluaisit tehdä töissä?

Millaisia työtehtäviä haluaisit tehdä?

TEEMA 2. HENKILÖKUNTA

Tunnetko kaikki ohjaajat?

Pitäisikö ohjaajia olla enemmän? Miksi?

Tiedätkö mitä ohjaajat tekevät?

Saatko apua/tukea silloin, kun sitä tarvitset? Mistä, keneltä?

Kuunnellaanko sinua töissä? Pystytkö kertomaan ajatuksesi henkilökunnalle?

Onko ohjaajilla aikaa ohjata sinua?

Saatko ohjaajilta aikaa keskustella kanssasi?

Saatko tehdä itse asioita? Tehdäänkö asioita puolestasi?

TEEMA 3. SOSIAALISET SUHTEET

Liite 2 (2)

Onko sinulla töissä kavereita? Keitä he ovat ja miksi?

Onko sinulla erilaisia kavereita töissä?

Miltä sinusta tuntuu, kun töissä on erilaisia työkavereita?

Ketä sinun ryhmässäsi on?

Viihdytkö omassa ryhmässäsi?

Onko ryhmäsi koko sopiva?

Kuka on pienryhmäsi ohjaaja?

TEEMA 4. TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT JA TOIVEET

Millainen on unelmien työpaikka?

Onko sinulla kokemusta tuetusta työstä? Työpaikan kuvaus? Kokemusten hyvät ja huonot puolet?

Onko toiveissa työskennellä tuetusti?

Mitä tulevaisuuden toiveita sinulla on päivätoiminnan suhteen?

Mistä asioista tykkäät päivätoiminnassa?

Mistä asioista et tykkää päivätoiminnassa?

Mitä asioita haluaisit tehdä työpäivän aikana?

Millainen on unelmien päivätoimintapaikka?

Tuleeko mieleesi jotain kerrottavaa vielä?